

## **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОГО ОБРАЗУ «Я» ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ**

---

Renke S.O. Theoretical and methodological aspect of professional «Me» image as an object of psychology / S.O. Renke // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 34. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 470–482.

---

**С.О. Ренке. Теоретико-методологічний аспект професійного образу «Я» як предмет психології.** Акцентовано увагу на головних складових процесу формування професійного образу «Я» особистості, зокрема самовизначенні майбутнього професійного шляху. Констатовано, що професійний образ «Я» – це результат процесів професійного самовизначення, персоналізації і самоорганізації, що виявляється в усвідомленні себе представником певної професії і професійного співтовариства, що виявляється в когнітивно-емоційно-поведінкових самоописах «Я». З'ясовано, що одним із джерел формування є професійна освіта. Встановлено, що головними умовами становлення професійного образу «Я» виступають освітньо-професійна спільність долі і професійна обізнаність. Показано, що у становленні професійного образу «Я» певну роль відіграють суб'єктивні очікування і соціальні перспективи та можливості, а також визнання професійності оточуючими, що сприяє утвердженню професійного образу «Я», істотне значення має професійна самопрезентація. Стверджується, що від рівня сформованості професійного образу «Я» залежить процес формування професіонала, темп, успішність опанування професійної діяльності, входження в професійну спільність. Встановлено, що висока професійна підготовка й володіння професійною майстерністю неможливі без формування професійної самосвідомості і, зокрема, професійного Я.

**Ключові слова:** професійний образ «Я», особистість, професійна освіта, професійна самопрезентація, формування професіонала, володіння професійною майстерністю.

**С.А. Ренке. Теоретико-методологический аспект профессионального образа «Я» как предмет психологии.** Акцентируется внимание на главных составляющих процесса формирования профессионального образа «Я» личности, в частности самоопределении будущего про-

фессіонального образу. Констатовано, що професіональний образ «Я» – це результат процесів професіонального самоопределення, персоналізації і самоорганізації, оказується в осознанні себе представителем определеної професії і професіонального сообщества, оказується в когнітивний емоціонально-поведенческих самоописаниях «Я». Установлено, що одним из источников формирования является профессиональное образование. Установлено, что главными условиями становления профессионального образа «Я» выступают образовательная-профессиональная общность судьбы и профессиональная осведомленность. Показано, что в становлении профессионального образа «Я» определённую роль играют субъективные ожидания и социальные перспективы и возможности, а также признание профессионализма окружающими, что способствует утверждению профессионального образа «Я», существенное значение имеет профессиональная самопрезентация. Утверждается, что от уровня сформированности профессионального образа «Я» зависит процесс формирования профессионала, темп, успешность овладения профессиональной деятельности, вхождение в профессиональную общность. Установлено, что высокая профессиональная подготовка и владение профессиональным мастерством невозможны без формирования профессионального самосознания и, в частности, профессионального «Я».

**Ключевые слова:** профессиональный образ «Я», личность, профессиональное образование, профессиональная самопрезентация, формирование профессионала, владение профессиональным мастерством.

**Постановка проблеми.** Проблема становлення образу «Я» особистості як механізму співвідношення себе з суспільством, природою, культурою із збереженням при цьому свого «Я», власної індивідуальності є однією з актуальних проблем сучасного людства. Особливої значущості сьогодні набуває становлення образу «Я» особистості в професійній сфері, від якої безпосередньо залежить її життєва успішність, рівень професійної самореалізації. Професійний образ «Я» – це усвідомлення й оцінка себе як представника певної професії (С. Д. Джанерьян, Б. А. Ясько). Чинниками, які впливають на зміни професійного образу «Я», є вік, фази життя, сам етап і зміст професійного становлення тощо (В. А. Бодров, Н. А. Бондаренко, Д. Бюлер, Є. Ф. Зеєр, Є. О. Клімов, Т. В. Кудрявцев, Д. Сьюпер, В. Ю. Шегурова, П. Еванс). У процесі професійного становлення відбуваються суттєві зміни самосвідомості особистості, які змушують людину переживати всілякі негативні стани, що впливають на благополуччя особистості і знижують рівень самоактуалізації (Р. М. Шаміонов). Вивчення процесу становлення професійного образу «Я» відбувається в контексті проблеми професійної ідентичності.

**Мета нашої роботи** – теоретико-методологічні дослідження професійного образу «Я» як предмета у психології.

**Аналіз останніх досліджень.** Одним із напрямків дослідження ідентичності у вітчизняній психології є дослідження самовизначення й соціалізації особистості, відповідно, вивчення професійної ідентичності з даних позицій зміщується в площину професійного розвитку. Вагомий вклад у розвиток теоретико-методологічних засад професійного розвитку внесли К.О. Альбуханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Асмолов, О.Бодальов, Р. Бернс, В.С. Біблер, Б.С. Братусь, Л. Долинська, Ю. Забродін, І.С. Кон, К. Левін, О. М. Леонтєв, Л. Мітіна, Ж. Піаже, В. Панок, Л. Петровська, Н.Пов'якель, М. Пряжніков, В. М. Розін, А. Силаєва, В.В. Столін, Д. Сьюпер, С.Н. Чистякова, В.Шадриков, В.О. Ядов та ін.

**Виклад основного матеріалу.** Одним із вихідних концептуальних понять в нашому напрямку досліджень є «професія». Образ професії – це уявлення людини про обрану професію та її ставлення до неї. Зміст цього поняття складають такі сторони професії, як сукупність знань суб'єкта про аспекти, що відображають соціально-економічну (суспільну значущість професії, перспективи професійного та соціального зростання й спеціальності, заробітна платня), виробничо-технічна (тривалість робочого дня і відпустки, умови роботи, характер нервово-психічної напруги в роботі), виробничо-педагогічна (тип навчального закладу, термін навчання, службові обов'язки) і соціально-психологічна (система вимог до вузькоспеціальних, етичних і організаційних якостей) (У.Д.Брагіна). Образ професії відіграє в професійному самовизначенні важливу роль: можна стверджувати, що людина «знайшла своє місце», коли вона уявляє, де і ким вона працюватиме, вимоги, які їй ставлять. Виходячи з положення про регулятивну функцію образу, можна створювати додаткові психологічні умови для успішного оволодіння професійною майстерністю, вносячи уточнення в зміст образу професії [9].

Іншим вихідним концептуальним поняттям є «образ Я», до складу якого і входить професійний образ «Я». Образ «Я» – це динамічна система уявлень людини про саму себе, що включає різні індивідні й особистісні характеристики, властивості людини як суб'єкта різноманітних діяльностей, а також самооцінку, що відображає рівень розвитку різних характеристик «Я» і пов'язаних з ними переживань. Образ «Я» включає й поведінкову складову, що провокує суб'єкта до певної поведінки, тобто

тих дій, які можуть бути спричинені образом «Я» і самооцінкою.

До образу «Я» особистості включає: Я-ідеальне (ідеальне уявлення про себе); Я-нормативне (уявлення про власну відповідність певним вимогам); Я-реальне (уявлення про наявні якості і властивості). Структура Я-образу включає такі компоненти: когнітивний – уявлення про себе, образ своїх якостей, здібностей, зовнішності, соціальної значущості тощо; емоційно-ціннісний (самооцінка) – афективна оцінка уявлень про себе – самоповага, самолюбство, самоприниження; поведінковий – потенційна поведінкова реакція, тобто ті конкретні дії, які можуть викликатися Я-образом і самооцінкою. Їх спрямованість і міра виразності є значущими показниками успішного становлення Я-образу юної особистості та її соціально-психологічної адаптованості.

Чинниками, що впливають на формування тих чи інших особливостей Я-образу, є культура, в якій зростає людина, соціально-економічна ситуація існування, вікові і статеві особливості особистості. Зміст Я-образу складається з двох утворень: диференційної складової (її змістом є знання, які виокремлюють «Я» суб'єкта від інших людей, що надає відчуття власної унікальності, неповторності) та інтегративної складової, або системи самоідентичності, яка містить знання про спільні риси і характеристики, котрі об'єднують особистість з іншими людьми.

У багатьох дослідженнях розглядаються рівні сформованості Я-образу та ознаки їх прояву. Найпоширенішими є такі підходи до вирішення цієї проблеми: рівень сформованості Я-образу визначається рівнем розвитку окремих його структурних компонентів (Р. Бернс, В. Столін, І. Кон); сформованість Я-образу особистості визначається відповідно до розвитку її особистісних якостей, наприклад, самооцінки, рівня домагань, самоповаги тощо (Л. Долинська, Н. Чепелєва) [1; 10].

Більш диференційований підхід про рівні сформованості Я-образу бачимо в концепції В. Століна [9]. Перший рівень пов'язаний із недостатніми уявленнями про себе, рефлексією, нездатністю абстрактно мислити. Другий свідчить про несформованість відчуття власної ідентичності, низький рівень самоповаги, тривожність, синдром відчуження. Зміст «Я» особистості слід вважати позитивним за його високої когнітивної складності та достатньої емоційної насиченості. Тому, на думку В. Століна, психокорекція Я-образу особистості має бути спрямована на «зміцнення або вибудовування нею самою власної самосвідомості – оптимізації її роботи в цілому» [9].

Розглядаючи Я-образ як узагальнений механізм саморегуляції поведінки на особистісному рівні, М. Боришевський підкреслює його роль у забезпеченні відчуття ідентичності, самопрезентації людини. Саме відчуття ідентичності уявлень про себе протягом більш чи менш тривалих життєвих періодів дозволяє людині розмежувати «Я» і «не-Я», що є важливим моментом, з яким пов'язані такі детермінанти саморегуляції поведінки, як особиста відповідальність, обов'язок, почування соціальної причетності, узгодження власних бажань з інтересами оточення. Крім того, почуття ідентичності образу «Я» імпліцитно містить у собі можливість усвідомлення індивідом змін, які відбуваються в ньому самому, що виявляє діалектичну єдність таких протилежностей, як мінливість і сталість [7]. Р. Бернс, стверджуючи, що «Я-концепція» відіграє, по суті, трояку роль, вказує на те, що вона сприяє досягненню внутрішньої узгодженості індивіда, визначає інтенсифікацію досвіду та виступає джерелом очікувань [1].

На основі Я-образу особистості складається Я-концепція – відносно стійка, більшою або меншою мірою усвідомлена система уявлень про себе, на основі якої будується своя взаємодія з іншими людьми і формується ставлення до себе. Я-концепція дозволяє особистості вибудувати стратегію своєї професійної підготовки і майбутнього професійного зростання.

Крім цього, потрібно сформулювати у студентів позитивний образ обраної професії: історія професії і значення її в даний час, предмет, умови, засоби праці, вимоги, які ставить професія людині, перспективи розвитку професії. Студент повинен мати уявлення про вимоги до сучасного професіонала, позитивні зразки для наслідування в професійній діяльності. На основі порівняння образу професії з образом «Я» у студента формується професійний образ «Я» і складається усвідомлення своєї тотожності з обраною професією, формується позитивне ставлення до себе як суб'єкта справжньої навчально-професійної діяльності та майбутньої професійно-виробничої діяльності.

Також однією з головних складових процесу формування професійного образу «Я» особистості є завдання самовизначення майбутнього професійного шляху.

Е.Гінцберг, що розробив одну з перших теорій професійного розвитку, також наголошував тимчасові аспекти вибору: підліток повинен усвідомити тимчасову перспективу, щоб уміти відмовитися від негайного задоволення потреб, якщо при цьому

йому буде важче досягти професійної мети. Він має вміти привнести майбутнє в психологічне сьогодні. Е.Гінцберг розглядає вибір не як миттєву подію, а як процес, що триває декілька років.

Є.О.Климов ж у своїх працях розглядає професійне самовизначення «...як важливий прояв психічного розвитку, формування себе як повноцінного учасника співтовариства «деталей» чогось корисного, співтовариства професіоналів» [6, с. 39]. Професійне самовизначення розуміється автором «як діяльність особистості, що приймає той чи інший зміст залежно від етапу її розвитку як суб'єкта праці» [6, с. 40]. Він зазначає, що вибір професії, що здається легким, насправді здійснюється за формулою «миль плюс все попереднє життя» [6, с. 40].

Необхідною умовою успішного самовизначення є усвідомлення того, що «я сам» обрав професійний шлях. Але процес професійного самовизначення цим актом не завершується. «Правильніше думати не про єдиний вибір професії, а про дуже цікаву, захопливу активність із постійним проектуванням (вигадування, вдосконалення раніше вигаданого) і реальною побудовою власного професійного трудового шляху, жоден вибір на якому не буде фатальним, якщо докласти розум і волю» [5, с. 108]. Отже, робота над проектуванням власного життя передбачає активну життєву позицію і пов'язує психологічне сьогодні з психологічним майбутнім.

Розвиток професійного самовизначення відбувається в двох аспектах – ціннісно-орієнтаційному та діяльнісному. Ціннісно-орієнтаційний аспект професійного самовизначення є випрацюванням системи цінностей, визначення власної відповідності обраній професії. Для юнацького віку провідною є ціннісно-орієнтаційна діяльність. Оскільки така діяльність дає «не цілковито об'єктивну, а об'єктивно-суб'єктивну інформацію, інформацію про цінності, а не суть» [5, с. 63], відбувається переживання особистісного сенсу, який є ставленням суб'єкта до усвідомлюваних об'єктів.

Діяльнісний аспект професійного самовизначення – «це реальні дії, діяльність, праця особистості і її реальні результати. Основу для розгортання професійного самовизначення в цьому аспекті складають якості особистості, які так чи інакше стабільно виявляються в діях людини, пов'язаних із вибором і здійсненням професійної діяльності» [9]. На думку Є.О. Климова, професійне самовизначення, розвиваючись в цих двох аспектах, може розглядатися на двох взаємозв'язаних, але по-

мітних рівнях: гностичному (у формі перебудови свідомості, включаючи самосвідомість) і практичному (у формі реальних змін соціального статусу, місця людини в системі соціальних взаємин) [5].

Період навчання у ВНЗ для студента характеризується «опануванням системи основних ціннісних уявлень, що характеризують дану професійну спільноту, оволодіння певними знаннями, уміннями, навичками, важливими для майбутньої професійної діяльності, «для життя», успішного «професійного старту». Розвиваються професійно важливі особистісні якості. Починає формуватися професійна самосвідомість, професійна придатність, що відображається у поєднанні успішності навчально-професійної, трудової діяльності із задоволеністю обраним шляхом» [4, с. 105].

П. А. Шавір зазначає, що потреба сенсу життя і потреба в професійному самовизначенні є основними для юнацького віку і слугують вирішальними чинниками професійного самовизначення в цей період, динамізуючи його процес, а його рушійні сили зосереджені «у внутрішніх суперечностях особистості» [9].

Становлення потреби в самовизначенні призводить до появи різних особистісних суперечностей, що є рушійними силами професійного самовизначення. «Узагальнено їх можна представити як суперечність між потребою і вимогами діяльності, якій надається перевага, а також знаннями, уміннями, способами, необхідними для реалізації цілей» [9], що постають перед людиною. Поставлена в жорсткі рамки ситуації необхідності вибору, молода людина знаходиться в стані кризи. Успішність завершення кризового періоду залежить від сформованості ціннісно-сислової сфери особистості, індивідуальних здібностей і впливу середовища.

Заслугує на увагу думка Є.Ф. Зеєр, Є.Є. Симанюк, що аналізують професійні кризи особистості з позиції концепції професійного становлення. На їх думку, перехід від однієї стадії до іншої супроводжується нормативними кризами. Під кризами професійного становлення вони розуміють «нетривалі періоди (близько року) кардинальної перебудови особистості, зміну вектора її професійного розвитку» [3, с. 35]. Стадія професійної освіти супроводжується кризою перегляду і корекції професійного вибору. Зіткнення з кризовою ситуацією призводить до стагнації або до подальшого розвитку особистості у професії. Вирішення кризової ситуації припускає перегляд ціннісно-сислової сфери, соціально-психологічних взаємин, зміну «Я-концепції», чільну

роль в цьому відіграють самопрезентація та особистісні чинники.

Результати теоретичного аналізу дозволяють нам виділити три основні етапи формування професійного образу «Я» у студентів.

Перший етап (1 курс) – це період осмислення професійного образу «Я», коли на основі входження в нове соціальне і професійне середовище зовнішній студентський образ «Я» переходить у внутрішньо прийнятну, усвідомлену, емоційно забарвлену характеристику. Це нестабільний етап, пов'язаний з адаптацією до нової соціальної ролі студента. Суть його полягає у становленні студентської ідентифікації («Я-студент») і передбаченні майбутньої професійної ідентичності. Цей етап можна назвати адаптаційним.

Другий етап (2-3 курси) — це період, коли на основі усвідомлення вимог нової соціально-професійної ролі і власних здібностей та можливостей відбувається усвідомлення досягнень завдяки власним зусиллям. У цей період конструктивні схеми саморозвитку перебувають в достатньо стабільному стані, оскільки студент починає отримувати задоволення від сприйняття себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності («Я-майбутній фахівець»). Цей етап можна назвати стабілізаційним.

Третій етап (4-5 курсів) – період, коли на основі усвідомлення спектру ролей, опанованих упродовж професіоналізації, відбувається формування нових цілей і перспектив. Це другий нестабільний період, суть якого полягає в переосмисленні й уточненні різних варіантів професійно-творчого саморозвитку, працевлаштування і побудови професійної кар'єри («Я» і моя професія та кар'єра»). Цей період умовно можна назвати уточнюваними [2].

Процес формування у студентів професійного образу «Я» є суперечливим. Виникнення педагогічних суперечностей, усвідомлення їх особистістю, яка формується, активізує її прагнення до досягнення соціально-професійного образу «Я», тобто суперечності виступають як діалектичні рушійні сили саморозвитку особистості. Отже, можна виокремити зовнішні і внутрішні детермінанти процесу становлення професійного образу «Я» студентів [2].

Узагальненою зовнішньою детермінантою формування професійного образу «Я» в сучасних умовах можна вважати інформаційно насичене середовище, яке є джерелом уявлень про



предмет праці, способи здобування професійної освіти, вимогах професії до людини і так далі. На перших етапах формування професійного образу «Я» зовнішні самопрезентації відіграють пріоритетну роль. Основою подальшого розвитку професійного образу «Я» стають внутрішні умови та детермінанти.

Внутрішніми самопрезентаціями процесу формування у студентів професійного образу «Я» є: біопсихологічні й індивідуально-типологічні властивості особистості: статеві, вікові особливості, властивості темпераменту, характеру, здібностей; особливості психічних процесів і властивостей: відчуттів, пам'яті, уяви, емоцій; досвід: знання, уміння, навички, звички, стиль діяльності; особливості спрямованості: інтереси, мотиви, ідеали, світогляд, переконання.

До внутрішніх джерел становлення професійного образу «Я» Л.Б. Шнейдер відносить наступні [11]: емоційно-позитивне тло, на якому відбувалося отримання інформації про професію; позитивне сприйняття себе як суб'єкта професійної діяльності; емоційно-позитивна ухвала своєї приналежності до професійного співтовариства; успішне опанування прав і обов'язків, норм і правил професійної діяльності; готовність фахівця взяти на себе професійну відповідальність; характер виявленості та самопрезентації екзистенційного і функціонального Я; мотиваційна активність у самореалізації на обраній професійній ниві.

Проведений аналіз змісту і структури професійної й особистісної ідентичності у низці праць (А. Ватерман, Л. Б. Шнейдер, О.О. Шатохін, Е. Еріксон та ін.). Це дозволило визначити структуру змісту професійно-особистісної ідентичності у складі наступних компонентів [9]:

1. Когнітивний – система знань і уявлень про себе як особистість і професіонала, про особливості професійної діяльності фахівця в обраній галузі, її цілі, засобах, професійна й особистісна обізнаність.

2. Емоційно-ціннісний – ціннісне осмислення професійного, особистісного і соціального ідеалу, емоційно-ціннісне ставлення до життя, професії, професійної діяльності, до споживачів послуг, себе як професіонала.

3. Світоглядний – система професійних ціннісних орієнтацій, цілей, ідеалів, мотивів, настановлень, переконань, яких майбутній фахівець дотримується в житті і професійній діяльності, а також міфи, архетипи, що визначають його мислення і діяльність.

4. Професійно-мотиваційний – бажання втілювати професійний, життєвий і соціальний ідеали, професійні та життєві очікування, плани і перспективи, оцінка можливих стратегій професійного шляху, професійні й особистісні якості, професійні вміння, соціальний і професійний досвід, зокрема досвід творчої діяльності, самореалізація, прагнення до виконання професійної діяльності на високому рівні майстерності, до високих результатів професійної діяльності і успішності в різних царинах.

Перші три компоненти визначають професійно-особистісну позицію, четвертий компонент – індивідуальний стиль професійної діяльності і стиль життя.

Професійний образ «Я» – це результат процесів професійного самовизначення, персоналізації і самоорганізації, що виявляється в усвідомленні себе представником певної професії і професійного співтовариства, певний рівень ототожнення-диференціації себе із Справою й Іншими, що виявляється в когнітивний-емоційно-поведінкових самоописах «Я». Можливо, професійний образ «Я» має різні джерела формування. Одним із таких джерел є професійна освіта, зміст якої визначають нормативні державні документи про освіту. Так, головними умовами становлення професійного образу «Я» виступають освітньо-професійна спільність долі і професійна обізнаність. З іншого боку, дослідники підкреслюють існування професіограми особистісних якостей фахівця, тобто у становленні професійного образу «Я» певну роль відіграє виражений особистісний радикал. Свою роль у становленні професійного образу «Я» відіграють суб'єктивні очікування і соціальних перспективи та можливості, а також визнання професійності оточуючими, що сприяє утвердженню професійного образу «Я», крім того, «самореферентність» – це повідомлення, що втілює в собі ціннісне й емоційне значення [11].

Істотне значення має професійна самопрезентація. Важливими професійно диференціовальними ознаками слід вважати володіння певною термінологією, використання певного професійного лексикону, цінності і норми, професійні міфи, уявлення про альма-матір, про своїх вчителів і професійних попередників, професійно важливі якості фахівця, професійні навички й вміння, професійні прикмети, професійний інструментарій.

**Висновки.** Проведений аналіз дозволив прийти до розуміння професійного образу «Я» і становлення особистісної ідентичності

майбутнього фахівця в обраній галузі як до єдності трьох процесів: ухвалення студентом себе як майбутнього фахівця в обраній галузі, що включає ухвалення професійних цілей і цінностей, свідоме опанування професійних ролей, настановлень, ідеалів, формування основ професійного мислення і поведінки; порівняння студентом себе з професійним ідеалом, нормою, зразком фахівця в обраній галузі і ставлення завдань саморозвитку; позиціонування студентом себе в зовнішньому оточенні як такого, що належить до певної професійної групи фахівців.

Отже, підсумовуючи, ми можемо стверджувати, що від рівня сформованості професійного образу «Я» залежить процес формування професіонала, темп, успішність опанування професійної діяльності, входження в професійну спільність. Висока професійна підготовка й володіння професійною майстерністю неможливі без формування професійної самосвідомості і, зокрема, професійного «Я».

#### **Список використаних джерел**

1. Бернс Р. Развитие «Я-концепции» и воспитание / Р. Бернс. – М. : Изд-во Педагогика, 1986. – 421 с.
2. Гарбузова Г. В. Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов / Г. В. Гарбузова // Управление общественными и экономическими системами. – 2007. – № 1.
3. Зеер Э. Ф. Кризисы профессионального становления личности / Э. Ф. Зеер, Э. Э. Сыманюк // Психологический журнал. – 1997. – Т. 18. – № 6. – С. 35–44.
4. Климов Е. А. Введение в психологию труда / Е. А. Климов. – М., 1988. – 197 с.
5. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М., Воронеж, 1996. – 400 с.
6. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону, 1996. – 512 с.
7. Психологические особенности самосознания подростка [под ред. М. Й. Боришевского]. – К. : Вища школа, 1980. – 168 с.
8. Ренке С.О. Психологічні чинники становлення професійного образу «Я» у майбутніх психологів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец.: 19.00.07 Педагогічна та вікова психологія / Сергій Олександрович Ренке. – К., 2010. – 20 с.

9. Сафин В. Ф. Устойчивость самооценки и механизм её сохранения / В. Ф. Сафин // Вопросы психологии. – 1975. – № 3. – С. 63–72.
10. Чепелева Н. В. Формування професійної компетентності в процесі вузівської підготовки психолога-практика / Н. В. Чепелева // Актуальні проблеми психології. – К. : Інститут психології АПН України. – 1999. – С. 271–279.
11. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М. : МПСИ; Воронеж : НПО «МОДЭК», 2004. – 600 с.

#### **Spysok vykorystanyh dzherel**

1. Berns R. Razvitie «Ja-koncepcii» i vospitanie / R. Berns. – М. : Izd-vo Pedagogika, 1986. – 421 s.
2. Garbuzova G. V. Jempiricheskie kriterii formirovanija professional'noj identichnosti studentov / G. V. Garbuzova // Upravlenie obshhestvennymi i jekonomicheskimi sistemami. – 2007. – № 1.
3. Zeer Je. F. Krizisy professional'nogo stanovlenija lichnosti / Je. F. Zeer, Je. Je. Symanjuk // Psihologicheskij zhurnal. – 1997. – Т 18. – № 6. – S. 35–44.
4. Klimov E. A. Vvedenie v psihologiju truda / E. A. Klimov. – М., 1988. – 197s.
5. Klimov E. A. Psihologija professionala / E. A. Klimov. – М., Voronezh, 1996. –400 s.
6. Klimov E. A. Psihologija professional'nogo samoopredelenija / E. A. Klimov. – Rostov-na-Donu, 1996. – 512 s.
7. Psihologicheskie osobennosti samosoznaniya podrostka [pod red. M. J. Borishevskogo]. – К. : Vishha shkola, 1980. – 168 s.
8. Renke S.O. Psychologichni chynnyky stanovlennja profesijnogo obrazu «Ja» u majbutnih psihologiv: avtoref. dys.na zdobuttja nauk. stupenja kand. psyhol. nauk: spec.: 19.00.07 Pedagogichna ta vikova psihologija / Sergij Oleksandrovych Renke. – К., 2010. – 20 s.
9. Safin V. F. Ustojchivost' samoocenki i mehanizm ee sohraneniya / V. F. Safin // Voprosy psihologii. – 1975. – № 3. – S. 63–72.
10. Chepeljeva N. V. Formuvannja profesijnoi' kompetentnosti v procesi vuzivs'koi' pidgotovky psihologa-praktyka / N. V. Chepeljeva // Aktual'ni problemy psihologii'. – К. : Instytut psihologii' APN Ukrai'ny. – 1999. – S. 271–279.

11. Shnejder L. B. Professional'naja identichnost': teorija, jeksperiment, trening/ L. B. Shnejder. – M. : MPSI; Voronezh : NPO «MODJeK», 2004. – 600 s.

**S.O. Renke. Theoretical and methodological aspect of professional «Me» image as an object of psychology.** In the article the attention is focused on the main components of the process of formation of professional «Me» image of the personality, including self-determination of the future professional way. It is stated that the professional «Me» image is the result of processes of professional self-determination, personalization and self-organization manifested in the realizing of oneself as a representative of a certain profession and the professional community, appearing in cognitive, emotional and behavioral self-description of «Me». It is found that one of the sources of formation is vocational education. It is established that the main terms of professional «Me» image becoming are the educational and professional community of fate and professional competency. It is shown that the subjective expectations and social prospects and opportunities, as well as recognition of professionalism by the surroundings promoting the professional «Me» image becoming play an important role in the professional «Me» image development. Professional self-presentation has an essential meaning. The level of professional «Me» image formation influences the process of formation of a professional, rate, success of mastering professional activities, joining the professional community. A high professional training and mastering professional skills are found to be impossible without the formation of professional self-consciousness and, in particular, professional «Me».

**Key words:** professional «Me» image, personality, professional education, professional self-presentation, formation of a professional, mastering professional skills.

*Received July 05, 2016*

*Revised September 11, 2016*

*Accepted October 04, 2016*